



NAPELS

door *Karel Hoekendijk*

Bestaat niet!

Van achter Capri en Isschia groeide reeds een safierblauwe avond, toen de dikke padrone met 'n „ecco signore!“ mijn drie Napolitaanse vrienden, Antonio, Giorgio en Gaetano binnenliet. Ze kwamen mij halen die avond voor 'n speurtocht door de oude stad. „Luister eens, amici! Ik heb Napels meermalen bezocht, maar ik wil nu eens iets zien van het oude, onvervalste, pittoreske Napels. Niet datgene wat elke carrozza-koetsier den forestiere toont aan „beroemde“ basilieken, piazzi en standbeelden; juist niet datgene wat in de Baedeker staat — met of zonder sterretje — of in talloze, kleurige prospecti die Lissone je thuis stuurt. Maar het echte, karakteristieke Napoli, daar waar de lazzaroni (leeglopers, slenteraars) hun pasta eten en waar zeelui een kaartje leggen. Ik heb nu getrouw musea en andere bezienswaardigheden „gedaan“, (zodat ik Napels heb „gezien“) maar ik weet ook dat dit de beduimelde buitenkant is, de schil van deze Zuidelijke, fellevende stad; nu wil ik datgene zien wat van jullie-zelf is en niet van de horden vreemdelingen, de moderne wilden, die voor zij sterven persé Napels willen zien als 'n soort pelgrimsoord. Ik wil vrolijke zeemansliederen horen bij gonzende gitaren en lichtinkelende mandolines, ik wil ergens in een kleine osteria aan de haven de Napolitaanse suppa di pesce eten en het smakelijke polenta en frutta di mare met bloedrode chianti overgoten of de zoete, witte vino bianca uit Capri en natuurlijk spaghetti met formaggio en pomme d' oro. Niet zoals men dit heel deftig in hotels serveert, vereuropeest en alleen na herhaald verzoek, als of men zich er eigenlijk voor schaamt dit gerecht in de wereld te hebben gebracht. O neen, maar wijs mij de weg naar de eethuizen, waar de patroon-zelf met 'n schort voor, in het bijzijn van den vreemdeling, op een grote vuuroven midden in het lokaal, met grote virtuositeit deze gerechten fabriceert. Hij stelt er een eer in je zelf te bedienen en eigenhandig je bord vol te scheppen,

een ontzaglijke berg oranjekleurige, heerlijk riekende spaghetti. — En ik wil vooral de oude, karakteristieke tarantella zien, de mooie, zinrijke volksdans. Prachtig schouwspel, vol mouvement en kleur. Jullie Napolitanen weten ook de zangers ongetwijfeld te vinden met hun heerlijke liederen, zo vol zon en zilte zeelucht, de zangen die mij door de radio deze winter verweg in Holland zo hebben doen verlangen terug te keren, als het voorjaar was. Iedereen kent in ons land jullie liederen. De liederen van dichtbij, bijvoorbeeld de melancholische zangen uit Schotland en Wales, uit Bretagne, uit Noorwegen zijn totaal onbekend. Maar de canzone's uit het zo verre Napoli hebben de weg naar ons hart gevonden.

De gramfoon en de radio maakten ze voor ons meer dan populair.

Maar toon me nu de oorsprong van deze zangen. In welk café hebben Tosti, di Curtis, di Capua, Bellini misschien, over de manuscripten gebogen gezeten van deze prachtige liederen; ze zijn alle in Napoli immers ontstaan. Giorgio, Gaetano, Antonio, jullie geboren Napolitanen, wijs mij de weg er heen.

Vorig jaar waren we hier ook, het plasregende! Stortvloeden van water, die herinneringen bij mij wekten aan bandjirs in de Westmoesson op Java. Napels viel ons toen niet mee, slechte ervaringen gehad in hotels en restaurants. Toon jullie mij het oude, goede Napoli, amici!"

— — — — —
Het weer was prachtig, een heerlijke avond koepeelde hoog boven de stad, dat als een magische, bleekgrauwe bijou onder myriaden sterren te dromen lag. Tegen de helling van de Vesuvius, waarboven een goudrosse wolk pluimde, wees een lange rij tintelende lichtjes waar de Foniculare van Cook de berg op kroop. In de havens pinkoogden rode, witte en groene toplichten aan de masten der barken, die op het violette water schommelden als



grote vermoeide tropische vogels met toegevouwen vleugels. Sterren straalden op diep fluwelen fond. Aan de havenhoofden zaten oude Napolitanen bij elkaar, babbelend, rokend aan hun gebeeldhouwde pijpen.

Maar wij trekken de stad in, straten door vol roezemoezige drukte van feestgangers voor het aanstaand Pasen. Etalages rijen aan etalages. Electriche booglampen boven asphalt. Het gewone grootstedse aspect. Hetzelfde Zaterdagavondse publiek in hetzelfde onpersoonlijke confectie. Als Hamburg op Zaterdagavond, San Francisco, Saloniki of Rotterdam. Alleen zorgt hier en daar een limonade-verkoper en handelaar in gepofte kastanjes voor een meer locale sfeer. We wandelen verder nauwe straten door in de oude stad. Rommelige drukte. Overbevolking, slechte hygiëne, vieze lucht. Soms plotselinge hevige contrasten. Meer dan enige andere in Europa, is Napels een stad van contrasten. Naast paradijzen van schoonheid in de natuur, de smartelijkste armoede. In de ene straat grote handelshuizen en rijke patriciërs-woningen, weelde, welstand. Twintig meter verder een steeg door die uitmondt in een geheel andere wereld, vergeten, verwaarloosd, verslonsd. Vele, vele kinderen (grote gezinnen ontvangen van den Duce belangrijke premies en faciliteiten), vrouwen verkommerd, mannen die nimmer arbeiden hebben geleerd, ondergebracht in hoge huurkazernes, als pakhuisen vol incurante waar. Het zijn de zwarte wonden der samenleving, deze eilanden van ellende en onpersoonlijkheid. Men heeft deze mensen niet nodig, men kent hun namen niet, er is geen interesse voor hun honger, hun misère. Zij bestaan alleen, te leven hebben ze al lang verleerd. Zij zijn aan de schaduw vertrouwd geraakt en de armoeligheid van dit

zware, zwoele leven. Er komen kinderen aangelopen, schreeuwend en elkaar verdringend. Ook mannen- en vrouwengestalten staan ertussen, ook zij bedelen: „moneta, moneta!” Ontstellend staan de maskers dezer gelaten; verzopen, verzinnelijkt, bestiaal door zonde en nietsdoen. Men omringt mij, ik zie vele vuile handen open naar mij uitgestrekt, ik zie jammer in vele ogen. En toen kwam plotseling het Wonder... Tussen deze grauwe, groezelige muren, in deze donkere miseriestraat vol doffe wanhoop en degeneratie ontbloeide het Wonder. Want er kwam een halfdronken zanger met zijn gitaar de hoek omgezwenkt, in vermoeid verlangen naar een ogenblik stilte na de lawaaiërige volte van de helverlichte straat daarginds. En dan, ergens in een hoek, grijpen zijn handen in de gonzende accoorden, werpt hij zijn stem in de melodie. Hij zingt. Zomaar een simpel zeemansliedje met sentimentele woorden, van 'n wachtend meisje in de haven en een melodietje met die eigenaardige oosterse inslag die typisch Italiaans is. Hij is daar in het duister plotseling de tovenaer, die de formule weet waardoor men vergetelheid vindt en troost. Men laat mij staan en dromt rond den zanger. Een lied is meer waard dan enkele centissimi, 'n wijsje is belangrijker dan brood, dat is de filosofie van den Zuiderling. Alle jammer valt als 'n oud kled van de schouders af, men voelt geen honger meer noch koude, het leven breekt als 'n gouden zonnestraal de zwarte hemelen door en verwarmt de kille ledigheid der harten. Een glimlach was weer even over hun leven. Men is niet langer desperado, paria; er is een nieuw vluchtig geluk gekomen. Deze grote en kleine kinderen hebben een zingen gehoord — ik zou haast zeggen — gevoeld, en dit troost hen als niets anders. Al de zonneschijn, al het geluk van



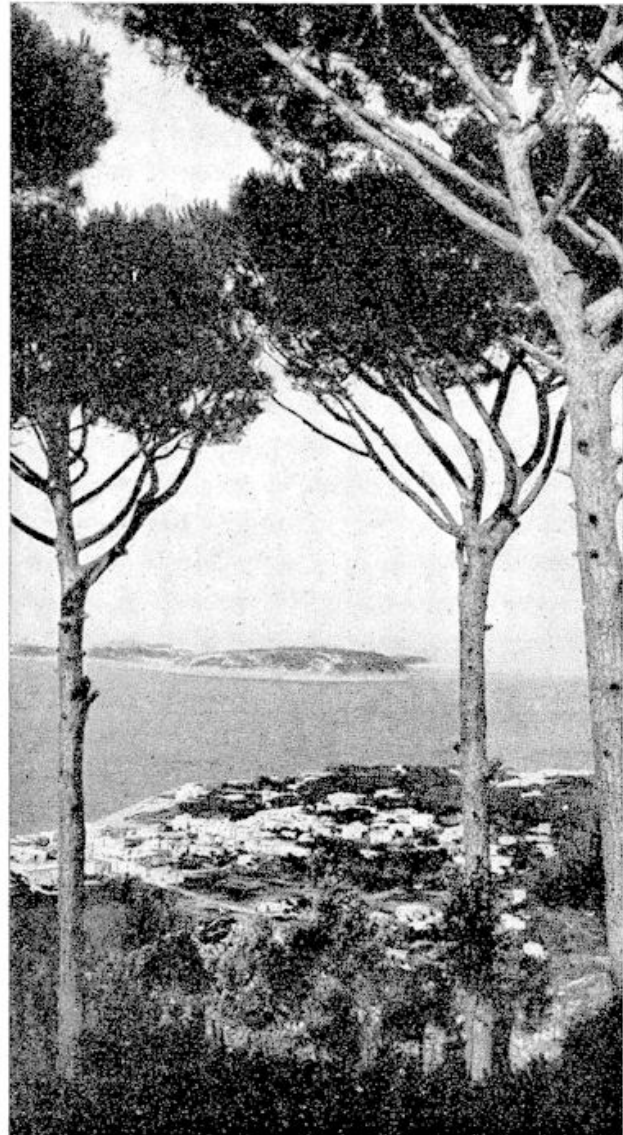
den Italiaan en meer speciaal van den Napolitaan ligt in een lied. Daarin vinden ze bevrijdende ruimte, verkwikkende wind, het zingen van vogels. Ik heb nergens zo plotseling alle canaillerie, alle bestialiteit uit ogen zien verdwijnen als daar in die Napolitaanse buurt, toen de genade van een onbevungen lied onverwacht door deze donkere krochten stroomde. Dit is typerend voor den Napolitaan. Grenzeloze vervuiling, nameloze armoede, arbeidloosheid, leed, eenzaamheid noch welstand, rijkdom, grijpt, ontroert hen zo diep, zo volledig als een lied, een klein zonnig wijsje over eenvoudige lieve dingen. Daar is geen ruwheid meer, daar is slechts dankbaarheid en blijdschap over.

We gaan verder, nieuwe straten door, weer andere pleinen over, langs andere boulevards, door andere „buurten“ Daar is een markt met stalletjes en prullenkraampjes. Gasolinelampen suizen boven de hoofden, mannen roepen, wijven ruziën. Daar is een gelati-(ijs)-kraam en ginds verkoopt men inktvissen in allerlei grote en kleur. Slijmerige massa's gaan van hand tot hand. „Polipo, polipo! Molto buono, signore! roept de verkoper als ik afwerend wegloop. Ik lust geen poliepen, het spijt me zeer, waarde vriend, hoewel ik niet geheel zeker ben of ik ze niet reeds gegeten heb als ik ergens in een restaurant het een of ander ondefinieerbaar gerecht voor mij zag neergezet. In elk geval is het „gezicht“ van deze in elkaar kronkelende weekdieren zéér onaangenaam. Onwillekeurig denk ik terug aan die gelukkige dag aan Capri's strand toen we de gehele dag met enige jonge capriaten als bruinvissen rondzwommen en doken in het kristalheldere blauwe water en plotseling de donkere Esposito wegdook en even later boven kwam met een spartelende inktvis in zijn opgeheven hand, als 'n bronzen zeegod met 'n trophee uit blauwe diepten. De tentakels sloeg het beest vijandig in het rond en slingerde ze om de vingers en pols van den visser. Deze toonde ons de inktklier, ogen, bek en de zuignappen van zijn gevangene, waarna hij het in zee terugwierp.

„Komaan Giorgio, waarheen breng je me? Gaat het naar een echt volkscafé, waar bij gitaren-getokkel de tarantella wordt gedanst?“ „Si, si! We gaan naar de oude Teresinella. We zijn er dadelijk“. Een groot stampvol café gaan we binnen, vol rook, mensen hangen over de toonbank, geen stoel onbezet, een drukke beweeglijke menigte. Een klein ongelukkig orkest speelt; een kranke piano, viool, accordeon. Een slow-fox!! Een smal plankier tussen de volte en daarop één onsmakelijke omstrengeling van lijven en armen. (Ik denk aan de poliepenkraam!) Men trapt elkander op de tenen, er vallen woorden, ruzie, glasgerinkel. Bah! weg van hier! En voor de cammieri ons heeft bediend, staan we weer buiten. We gaan een andere „gelegenheid“ in en nog vele andere die avond. Hiér een rumba?! (Hoe is het mogelijk, dat men in dit van muziek zo rijke land een melodie van een gehéél ander sen-

timent importeren kan). Ginds een dronkemans-toneel, dáár weer een „nèt“ café met damesbediening. In een andere trattoria 'n zó gammele piano, die zó gammele jazs vertolkt. Er kwam in een steeg een louche gefluisterde vraag naar mijn oor over. 'n Cocktail van min of meer slechte muziek, drank, meiden, „janplezier-stemming“.

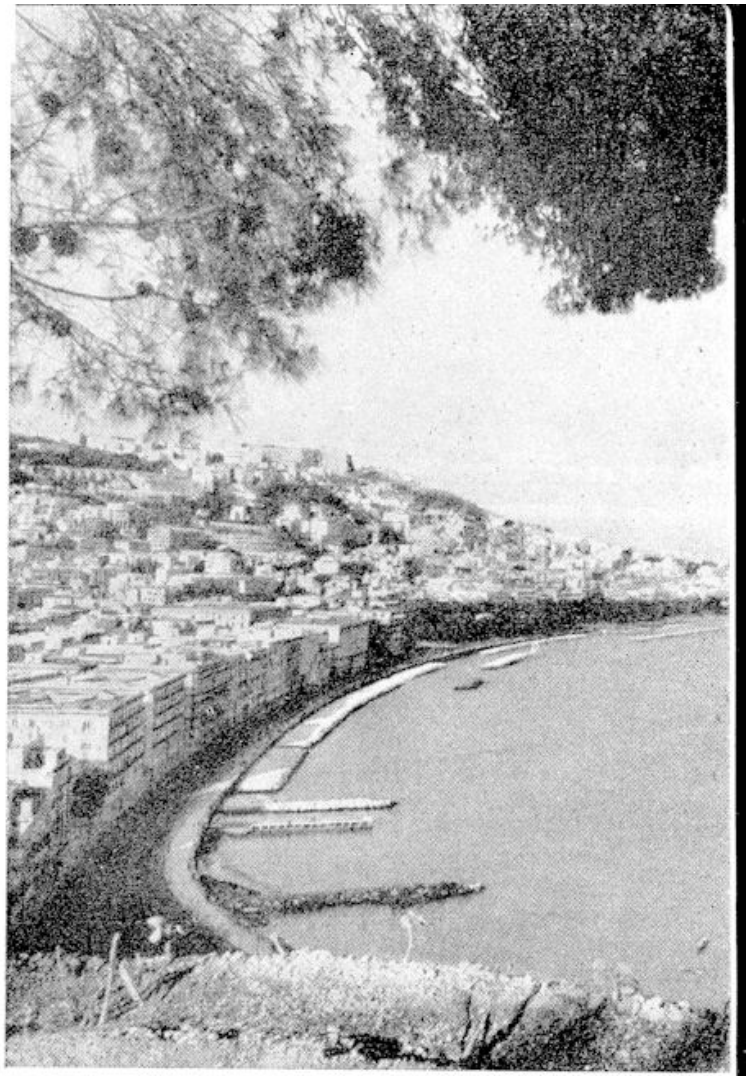
Zeg, noemen jullie dit typisch Napolitaans? De moeite waard den vreemdeling te tonen als hij vraagt naar het eigene? Dit „fracais“ hebben we overal, ook in Holland. De bekende Zaterdagavondse burgerlijkheid die zich „verzet“. Zeg, tussen twee haakjes, hebben jullie hier óók een C en A? Ik zie niets eigens ook in de kleding. Confectie, smakeloos gekozen, smakeloos gedragen! Goedkoop en ordinair! Ik had verwacht dat uit de bergen en van de eilanden rondom Napels, vissers en boeren en wijnbouwers in hun prachtige, typische klederdrachten en rode Phrygische mutsen komen zouden om hier inkopen te doen en feest te vieren. Helaas is alles



hier een getrouwe copie van de rest der beschaafde wereld. Ik verwachtte zuidelijk temperament; warmer, kleuriger, kinderlijker, edeler feestvieren. Cinema's echter vind ik hier met Greta Garbo en Gable; over de straat ziet het masker van Marlene Dietrich met fulpen ogen de massa aan als een groot, donker geheim en ziet men een hele wereld van cynische ontgoocheling in haar prachtig en tegelijk verbijsterend gelaat. Ik lees aankondigingen van rugby- en voetbal-wedstrijden. Men hoort slechts geïnterpreteerde Amerikaanse music-hall razernij, men ziet kerken en schouwburgen, liefdezusterkloosters en bordelen, pompeuze huizen van macaroni-koningen en stegen vol honger en kommer.

Verwarring, vernedering, enfin, beschaving! „Neen, m'n vrienden, dat ken ik allemaal, is er nergens iets èchts meer hier. Weten jullie drieën geen osteria met authentieke tarantella, geen troubadours met smeltende canzone's d' amore meer?" We lopen weer verder, we staan voor aanplakbiljetten aan reclame-zuilen, we lezen aankondigingen, kopen 'n krant. We gaan „gelegenheden" in, langs de haven. Ik zie militairen, natuurlijk, we zijn in Italië. Heel dit land is vol militairen, een op de drie man schijnt hier militair en naar hun pompeuze uniformen te oordelen zijn er twee van de drie officier, waarvan er weer zeker één generaal is. Verder zijn daar vele als dames en heren vermomde lieden, artisten, matrozen. Het is voor mij één geweldige desillusie. De vermaakswereld is stom en ledig en lelijk als overal.

Kom, we hebben de gehele avond gewandeld, het is zéér laat, we gaan naar huis. En thuis gekomen op m'n kamer aan de Santa Lucia met zijn heerlijk uitzicht over de Golf, steek ik een sigaret op en kom tot de conclusie dat Napels niet bestaat. Natuurlijk valt het aardrijkskundig bestaan moeilijk te loochenen. Maar dat wat Napels als een symbool voor ons maakte, dat waarvan men zegt het eerst te willen zien alvorens te sterven, dat wat we volmaakt schoon en gelukkig dachten, neen, dat bestaat niet. De legende! Het blauw- en gouden sprookje! Wij Noorderlingen denken gaarne aan zo'n warme, zonnige zuidelijke stad vol palmen en bruine rotsen aan blauwe zee. Het boeit ons ongemeen, het werkt op onze verbeelding. Wij willen eenvoudig niet horen dat in die stad alle hotels even goed en slecht zijn als alle andere ter wereld, maar veel vuiler. En alle portiers even inhalig en onbetrouwbaar. Wij willen niet horen dat in Napels niet op iedere straathoek 'n decoratieve bard met pathetisch gebaar te zingen staat. Wij weten dat de nauwe straten prachtig zijn van kleur; schilderachtig al die druipende was in guirlandes over de straat en die snoezige donkere kindertjes in de goot. We weten dat van de fraai-gekleurde ansichtkaarten die we ontvingen van kennissen op hun huwelijksreis. Maar we willen niet horen wat voor ongehoorde ellende daar geleden wordt en wat men met de kinderen doet, voor wat eten. - Napels biedt



veel schoons, natuurlijk, er zijn prachtige parken en een interessante aquarium. Maar de stad Napels is even lelijk en veel armer dan menig andere in Europa. Wat Napels zo beroemd maakt is vooral zijn omgeving, de gehele streek tussen kaap Miseno tot aan de Campanella. Denk eens aan de eilanden Procida, Isschia en vooral Capri, denk eens aan de plaatsen op de helling van de Vesuvius en verder de Golf langs: Pompei, Torre del Greco, Torre Annunziata, Castellammare, Stabia, Meta en Sorrento. De gehele baai is verrukkelijk en men noemt dit alles bij de verzamelnaam „Napels". Maar denk niet dat de stad zélf uw bewondering verdient. Het is, zoals ik zei, een symbool geworden. Men heeft steeds gaarne er zijn verlangen rond heen geweven, onze fantasie heeft deze stad gekleurd in felle, bloeiende tinten. Zo hebben we soms personen en landen nodig, die men hemelhoog idealiserend, tot vluchtplaats maakt voor ons verlangen. Het blijft mooi omdat het veraf is. Het blijft mooi zolang het veraf is. Gaat men er heen, dan breekt het sprookje stuk, dan is men een ideaal kwijt en stelt zich een ander. Lezer, blij dromen over uw Napels, misschien heeft het zelfs een andere naam en ligt het op een ander werelddeel. Maar het feit is hetzelfde. Reis er met uw verlangen heen, maar kom er zélf nooit! Want dan verkeert iets heerlijk in desillusie!

